

65. Fra havet til Øyeren

Vi kan tenke at hvis reisende kom sørfra, forbi Sarpefossen og videre oppover i Glomma, kunne Lysakerevja være et sted som de kunne bruke å gå i land for videre ferd nordover.

For å komme over Lekumelven vet vi at på 1700-tallet var det der det var vanlig å krysse elva ved Lekum ifølge kart. Men det kan være tenkelig at det også mye tidligere var her det var lettest å komme over vassdraget. Så fortsatte ganske sikkert veien der det senere har vært veifar forbi Haug, som i hvert fall på 1700-tallet var skysstasjon. Videre gikk veien nordover på østsiden av Moensbekken og krysset veien fra Ås til Folkenborg. Nede i dalen er det fra den tiden ei praktfull hvelvbru over bekken. Like nord for dette stedet hendte det noe som Moen har skrevet ned. Vi siterer:

Skallaksky u. Nord-Moen

Kristian Moen har skrevet noen notater som vi har fått fra Edvard Moen, og vi leser: *Rett nede i veien for Simensrud er en fylling som veien går over som kalles Skallaksky. Dette navnet blir mer og mer borte – bare enkelte gamle mennesker skjenner til det. Hvorfor fyllinga har det navnet eller hvor navnet kommer av vet ingen som jeg har snakket med. På denne fyllinga har det en gang skjedd et uheld. Det kom en gang et likfølge der, og på en eller annen måte veltet likkista av kjøredonningen og trillet nedover skråningen. Denne hendelsen er det kanskje 200 – 300 år siden hendte. Hvordan uhellet kunne forekomme vet ingen, men det kan jo tenkes at hesten løp løpsk. Det kunne vært en skåksky hest (en hest som er redd for skåka-skjekene-draget). Jeg har i de senere åra lurt på om Skallaksky er det samme som vi nu kaller Skåksky. Hvis det er tilfelle er navnet Skallaksky kommet efter uhellet for mange år tilbake. Dette veistøkket «Skallaksky» er på veistøkket Slitu st.-Haugskrysset, ca. 100 meter nord for delet mellem Fjøs og Moen. Jeg skriver dette for at de som kommer efter her på gården skal ha rede på litt av det som har hent her.*

Kilde: Ole Edvard Moen.

Husmannen på Sørengas tur til mølla

”Erik Larsens sønn Ove Eriksen hadde fortalt meg en gang at hans far hadde spurt Hans Svennongsen (gårdeieren) om å få låne en hest for og kjøre til Lekumdalen med korn til maling. Svennongsen sa nei. Erik Larsen måtte da ta korn i en sekk å bære til mølla – dette var en lørdag kveld. Erik fikk malt kornet og tok det med seg, men det ble langt på natt innen han kom oppover her igjen. Når han kom innpå skogen her, straks ovenfor Fjøsdelet, var han så trøtt og sliten at han med sekken på ryggen hellet seg mot kanten ved veien, veien går her noe lavere enn terrenget på vestsiden. Her sovnet Erik.

Søndag morgen kom Hans Svennongsen kjørende forbi her på vei til kirken, dem begynte gudstjenesten adskillig tidligere i den tid. Han fikk da se Erik – sin husmann sitte lenet mot kanten med sekken på ryggen og sovende. Han stoppet hesten, gikk av og vekket Erik og sa: Hadde jeg visst at det var så snøtt med matmel hos deg, skulle du nok fått lånt hest. Jeg trur det var nokså snøtt med fjøa i de fleste husmannshytter. Dem fleste hadde vel 1 ku høyden 2, jordveien ca. 25 mål som det vokste lite på. I husmannshytta var det ofte 8 – 10 barn som levde på graut og velling sild og poteter. Ofte strakk ikke mel og poteter til. Når det led utover våren måtte de så fram til husbonden og låne av han. En eidsbergbonde sa en gang: Hvis en husmann har mer malt mel enn det går med til jul, er det ikke råd at tale til han. Det var altså mer fordelaktig når de måtte frem på gården å låne allerede midt-vinters. Denne bonden mente ikke alt han sa, men han prata mye”.

På østsiden av veien, inne i skogen, kan vi lett se mange gravhauger både store og små, så da skjønner vi at her ligger det mange viktige personer. Det er tydelig at gårdene der i området er svært gamle, og vi vet at det var betydningsfylt å bli gravlagt ved siden av hovedveier med mye trafikk. Da kan vi med sikkerhet si at dette var en svært gammel ferdselsåre.

Litt lengere nordover på veien kommer vi til Tenol kirkeruin som ligger på gården Slitus grunn. Tenol kirke ble reist i siste halvdel 1200-tallet, som anneks til Eidsberg kirke, og viet til Peter og Paulus. Den skal ha blitt bekostet og oppført av bøndene på gårdene Slitu,

Sletner og Moen, antagelig som en erstatning for en eldre trekirke som brant ned.

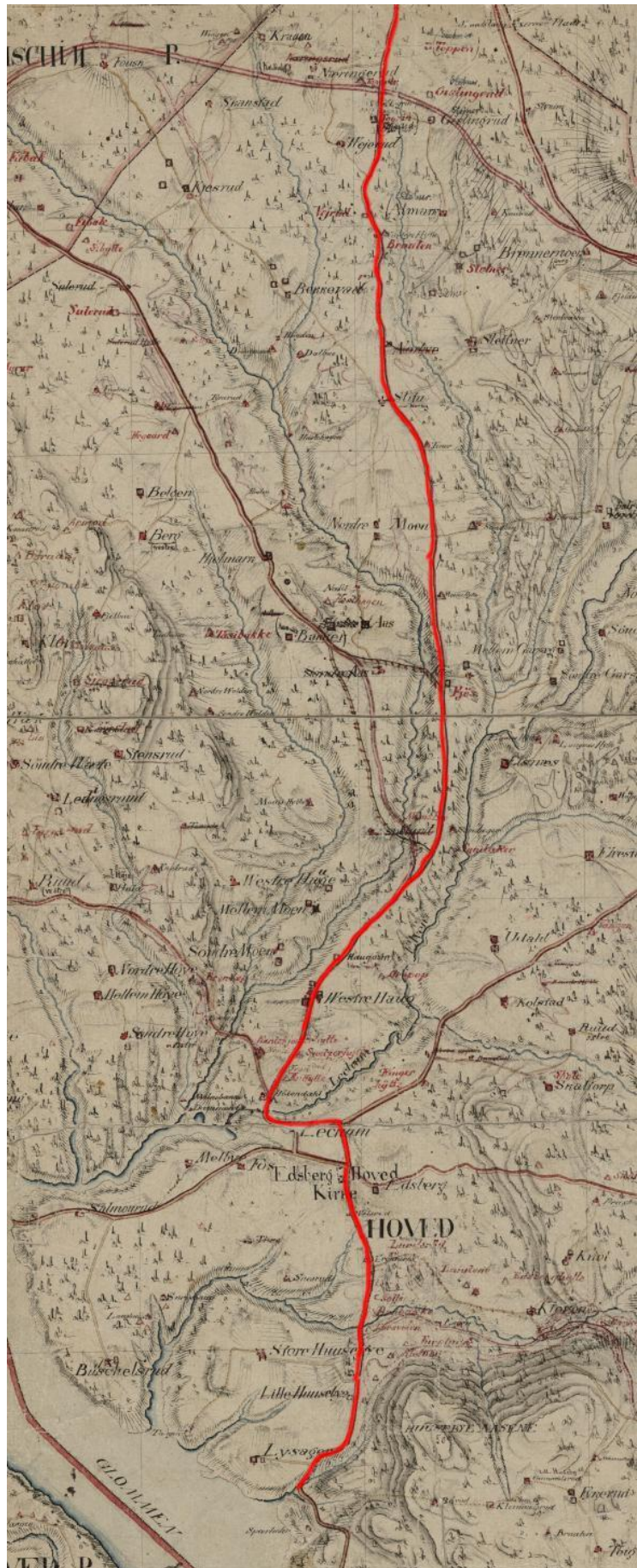
Ved siden av kirka lå en husmannsplass som ble kalt Tenor. Stua lå på østsiden av veien, mens lagården på andre siden. Den hørte til Moen Nordre. Husa ble tatt pent ned i 1955 og fraktet til Folkenborg for å bli satt opp der som en husmannsplass. Nå hendte det at under bråtebrenning tok stua fyr og brant opp. Stua på Saribakke ble satt opp isteden. Det er mer å lese om dette i «Øst i kroken» og litt vestover.

Videre fortsatte veien nordover til vi nå krysser til jernbanen som ble åpnet i 1882 og som ble en av de mest trafikkerte stasjonene på Østre linje.

Rett ved siden lå «Slitugården» (Nordbygården) som sto ferdig i 1915. Den var ment som hotell i første omgang, men ble til en forretningsgård med forretninger i første etasje og leiligheter i andre og tredje etasje. I kjelleren var det bl.a. bakeri.

Omkring 1935 bygde Esso en håndpumpestasjon tvers over veien for Slitugården. Mens konkurrenten Jens Nygård som bodde i gården drev omsetning av russisk bensin! Denne bensinen kostet 16 øre pr liter og var 2 øre billigere enn Esso. Bensinen hette «Snee» og ble solgt på 16 liters kanner.

Videre fortsatte veien nordover mot Slitu og videre til Trøgstad.

Kart fra 1817